

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
В.Н. КАРАЗІНА

ФІЛОСОФСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ТЕОРІЇ КУЛЬТУРИ І ФІЛОСОФІЇ НАУКИ

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС
З ДИСЦИПЛІНИ
Філософія глобалізації: український контекст
(для аспірантів філософського факультету)

Харків 2016

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра теорії культури і філософії науки

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Перший проректор

“ _____ ” _____ 20__ р.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ФІЛОСОФІЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ (УКРАЇНСЬКИЙ
КОНТЕКСТ)**

Спеціальність:
033 – Філософія

2016 / 2017 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою філософського факультету “22” квітня 2016 року, протокол № 9

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: (вказати авторів, їхні наукові ступені, вчені звання та посади) кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри теорії культури і філософії науки Білецький І. П., доктор філософських наук, доцент, доцент кафедри теорії культури і філософії науки Титар О. В.

Програму схвалено на засіданні кафедри на засіданні кафедри теорії культури і філософії науки філософського факультету
Протокол від “16” березня 2016 року № 10

Завідувач кафедри теорії культури і філософії науки

_____ (Білецький І. П.)
(підпис) (прізвище та
ініціали)

Програму погоджено методичною комісією філософського факультету
Протокол від “20” квітня 2016 року № 8.

Голова методичної комісії філософського факультету
Голіков С. О. _____
(підпис)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «**Філософія глобалізації (український контекст)**» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки

Доктор філософії

(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

спеціальності: 033 – Філософія

1.Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

ознайомлення з основними уявленнями і категоріями філософії глобалізації, теорій глобалістики, геополітики, її філософськими аспектами, навчитися зв'язувати філософсько-історичні та геополітичні аспекти розвитку цивілізації, тлумачити ті чи інші культурні феномени з особливостями геополітичної ситуації.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

Викладання курсу «Філософія глобалізації (український контекст)» для підготовки докторів філософії передбачає:

ознайомитися з основними уявленнями та категоріями сучасної геополітичної науки, а також через теорію геополітичної і віртуальної зв'язності пов'язати їх із концепціями колективного несвідомого (зовнішнім проявом якого й може розглядатися культура); філософський аналіз низки наведених творів художньої літератури з позицій філософії глобалізації та її різних контекстів.

1.3. Кількість кредитів 5

1.4. Загальна кількість годин 150

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором За вибором	
Вид кінцевого контролю (семестровий екзамен або залік) Екзамен	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й	-й
Семестр	
4-й	-й
Лекції	
16 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
14 год.	год.
Самостійна робота	
120 год.	год.
Індивідуальні завдання	
40 год.	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми доктора філософії повинні досягти таких результатів навчання:

- знання філософії, духовної культури і проблем філософії глобалізації;
- спроможність до філософського дослідження, опису та класифікації артефактів;
- спроможність до систематизації та класифікації знань з теорії та філософії культури, написання філософських текстів;
- здатність використовувати професійно-профільні знання й практичні навички для вирішення практичних завдань в галузі філософії, філософії глобалізації; здатність готувати підбір матеріалу, публікувати його у пресі чи на веб-сторінці;
- здатність планувати оригінальний вклад на основі дослідження до філософських/політологічних знань, пов'язаних з важливою задачею, який є відповідної якості для друку.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Основні категорії та концепції філософії глобалізації

Тема 1. Поняття глобалізація та глокалізація.

Що таке глобалізація і глокалізація – постановка проблеми – геополітика та її альтернативи. Історія і визначення геополітики (Монтеск'є, Віко, Данілевський, Шпенглер, Тойнбі). Вчення про кінець історії Ф. Фукуями. Геополітична теорія і вчення про кордони К. Хаусхофера. Вчення про протистояння цивілізацій С. Гантінгтона. Геополітика, геоэкономика, геокulturологія. Україна в контексті сучасних світових трансформацій.

Тема 2. Основні категорії геополітики. Культура і цивілізація.

Основні категорії геополітики. Що таке цивілізація. Дихотомічна система класифікації цивілізацій С. Переслєгіна (час-простір, особистість-маса, раціональне-трансцендентне, духовне-матеріальне). Західна (Євроатлантична), Євразійська, Афразійська типи цивілізацій за С. Переслєгіним.

Культура і цивілізація. Україна і Росія з точки зору співвідношення культур. Україна в контексті сучасної геополітики.

Тема 3. Геополітична теорія Л. Гумільова – pro et contra.

Ключові поняття: етнос, суперетнос, етногенез, пасіонарність.

Пасіонарії та субпасіонарії та їх роль у історії. Стадії етногенезу: підйом, акме, надлом, інерція, обскурація. Система й антисистема в структурі цивілізації. Історичні та реліктові народи. Погляди російського шовініста О. Дугіна як продовження теорії Гумільова.

Теорія Гумільова з точки зору теорій колективного несвідомого психоаналізу та аналітичної психології. Події 2014-16 рр в контексті психоаналізу та теорії Гумільова.

Тема 4. Геополітика та інші гуманітарні науки.

Ендогемні та екзогемні фактори історично-соціального розвитку. Взаємозв'язок території, кордонів, ресурсів та геополітичного успіху – геополітична теорія Коллінза.

Категорія асабії та геоісторична теорія Ібн Халдуна. Пограниччя як інкубатор нових геополітичних утворень.

Модель Артзруні – Комлоса – вчення про інтенсивність соціальної взаємодії.

Геоісторичні моделі розвитку європейських держав (у порівнянні): Англія – Франція, Україна – Росія. Зростання населення й ефект подвоєння еліт як фактори гуманітарно-історичних катастроф. Історія України крізь призму історичної соціології, філософії історії тощо.

Тема 5. Закони геополітичної зв'язності.

Транспортна теорема. Російська й Римська імперії крізь призму теорії транспортних комунікацій.

Географічна зв'язність і теорема про «природні кордони». Таласократія і телурократія. Римленд і хартленд. Інші варіанти «кратії» (аерократія, номадократія тощо). Теорема Мехена.

Зв'язність у віртуальному просторі. Семантична і соціокультурна зв'язність. Роль еліти у формуванні й розвитку віртуальної зв'язності. Питання геополітичної зв'язності України.

Тема 6. Концепція центру і периферії.

Концепції центру і периферії Ф. Броделя та Валерстайна. Капіталізм, імперіалізм та неоімперіалізм.

Міфи, пов'язані із центром і периферією: марксизм про зовнішній і внутрішній пролетаріат, теорія «світової змови еліт» Г. Джемала, теорії таємних організацій.

Росія як периферійна імперія. Антизахідні настрої і корумпована система влади. Міф антиамериканізму в контексті глобалізації. Чи може Україна стати центром? Перспективи.

Тема 7. Міф і віртуальна зв'язність.

Поняття міфу, міф як смислоутворюючий дискурс афективного характеру. Роль міфу у формуванні етнічної, цивілізаційної, соціальної (класової) чи іншої ідентичності. Міфи ідентичності у Східній Європі. Польські, українські, білоруські та російські міфи й проблема історичної реальності. Проблеми віртуальної зв'язності сучасної України.

Тема 8. Історія і колективне несвідоме.

Міф і колективне несвідоме. Концепція колективного несвідомого і вчення про архетипи К.Г. Юнга. Колективне несвідоме і теорія егрегорів.

Геополітичні міфи фашистської Німеччини. Геополітичні міфи сучасної та історичної Росії. Українські геополітичні міфи.

Теорія психоісторії Л. Демоза. Стадії розвитку людства за психоісторією. Україна в контексті психоісторії.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин												
	Денна форма						Заочна форма						
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі					
		л	П	лаб	інд	ср		о	л	П	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Розділ 1. Основні категорії та концепції філософії глобалізації													
Тема 1. Поняття глобалізації та глокалізації.	12	2				10							
Тема 2. Основні категорії геополітики. Культура і цивілізація.	24	2	2			20							
Тема 3. Геополітична теорія Л. Гумільова-про et contra.	14	2	2			10							
Тема 4. Геополітика	24	2	2			20							

та інші гуманітарні науки.												
Тема 5. Закони геополітичної зв'язності.	14	2	2			10						
Тема 6. Концепція центру і периферії.	14	2	2			10						
Тема 7. Міф і віртуальна зв'язність	24	2	2			20						
Тема 8. Історія і колективне несвідоме	24	2	2			20						
Разом за розділом	150	16	14			120						
Усього годин	150	16	14			120						

4. Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Глобалізація та глокалізація на початку XXI-го століття. Україна в умовах глобалізації.	2
2	Основні категорії геополітики. Геополітична теорія Л. Гумільова	2
3	Культура і цивілізація. Українська культура в контексті історичної соціології	2
4	Закони геополітичної зв'язності	2
5	Міф і віртуальна зв'язність	2
6	Історія і колективне несвідоме.	2
7	Україна в контексті цивілізаційних викликів.	2
	Разом	14

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи, теми	Кількість годин
1	Опрацювання рекомендованої літератури	20
2	Підготовка та виступ з доповіддю (за тематикою)	30
3	Аналітична робота (реферат) за тематикою завдань	20
4	Виконання індивідуального дослідницького завдання	20
5	Підготовка до залікової роботи	10
	Разом	100

6. Індивідуальне завдання

Написання реферативної роботи з дослідницькими елементами.

1. Геополітична теорія К. Хаусхофера.

2. Геополітична теорія Л. Гумільова в сучасній .
3. Геополітичні уявлення в культурі XVIIIст.
4. Геополітичні уявлення в культурі XIX ст..
5. Геополітичні уявлення в культурі середньовіччя.
6. Геополітичні уявлення в античній культурі.
7. Геополітичні уявлення в китайській культурі.
8. Геополітичні уявлення в японській культурі.
9. Культура і закони геополітичної зв'язності.
10. Географічна обумовленість матеріальної культури.
11. Геополітичні міфи в сучасній Україні.
12. Російські історичні та геополітичні міфи.
13. Геополітичний міф і колективне несвідоме.
14. Роль міфу в етногенезі сучасних українців.
15. Роль міфу в етногенезі сучасних росіян (білорусів, поляків, євреїв, французів тощо).
16. Геополітичні міфи фашистської Німеччини.
17. Геополітичні міфи сучасної Росії.
18. Міф про змову еліт у сучасній культурі.

7. Методи контролю

Поточний контроль (за результатами практичних занять), екзамен

Поточний контроль

- Оцінювання ступеню активності аспірантів та якості їх виступів з доповідями та коментарів при проведенні дискусій на практичних заняттях.
- Оцінювання індивідуальних завдань (реферативна робота)
- Перевірка індивідуальних завдань

Підсумковий контроль (екзамен)

- Перевірка розуміння аспірантами теоретичного та практичного програмного матеріалу в цілому, здатність творчо використовувати накопиченні знання та вміння.

8. Схема нарахування балів

Екзамен

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання										Екзамен	Сума
Розділ 1											
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	Індивідуальне завдання	Разом		100
5	5	5	5	5	5	5	5	20	60	40	

T1, T2...T8 – теми розділів

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену	для заліку
90-100	відмінно	зараховано

70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

1. Аверинцев С. С. Византия и Русь: два типа духовности // Новый мир. – 1988. - №7, 9.
2. Андерсон Бенедикт. Уявлені спільноти. Міркування щодо походження і поширення націоналізму. К., 2001.
3. Афанасьев Ю.Н. Эволюция теоретических основ школы Анналов // Вопросы истории. - 1991. - № 8.
4. Бауман Зигмунт. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства. К., 2008.
5. Бжезінський Збігнєв. Вибір: світове панування чи світове лідерство. К., 2006.
6. Бжезінський Збігнєв. Україна у геостратегічному контексті. К., 2006.
7. Бичко І.В. Українська ментальність: проблема гуманізації вищої освіти // Розбудова держави. - 1993. - № 3. - С. 57-64.
8. Блан Елен. Родом із КГБ. Система Путіна. К., 2009.
9. Брайчевський М. Ю. Утвердження християнства на Русі. – К., 1988.
10. Булашев Г. Український народ в своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. – К., 1992.
11. Буровский Андрей. Будет ли будущее? М., 2009.
12. Буровский Андрей. Вся правда о русских: два народа. М., 2009.
13. Вахтин Н.Б., Головкин Е.В. Социолінгвістика і соціологія мови. С-Пт., 2004.
14. Велецкая Н. Н. Языческая символика славянских архаических ритуалов. – М., 1978.
15. Вовк Хв. Студії з української етнографії та антропології. - К., 1995.
16. Войтович В. М. Українська міфологія. Словник. – К., 2002.
17. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографіч. нарис. – К., 1991. – Т. 1-2.
18. Галушко Кирило. Народи, етноси, нації. К., 2007.
19. Гантінгтон Семюел П. Протисьювання цивілізацій та зміна світового порядку. Львів, 2006.
20. Гачев Георгій. Ментальности народів мира. М., 2008.
21. Голденков Михайл. Русь. Другая история. Минск, 2008.
22. Голубчиков Ю.Н., Мнацаканян Р.А. Исламизация России. Тревожные сценарии будущего.
23. Горський В.С. Історія української філософії. Курс лекцій. - К., 1997.
24. Грабович Гр. Шевченко як міфотворець. – К., 1991.
25. Граціозі Андреа. Війна і революція в Європі, 1905-1956 рр. К., 2005.
26. Грицак Я. Нариси історії України. Формування модерної української нації XIX – XX ст. – К., 1996.
27. Грушевський М. С. Історія України - Русі: В 11 т. 12 кн. – К., 1991.
28. Давня історія України / Навч. посібн. У 2 кн. – К., 1994 – 1995.
29. Дворнік Ф. Слов'яни в європейській історії та цивілізації. – К., 2000.
30. Демоз Ллойд. Психоісторія. Ростов-на-Дону, 2000.
31. Довідник з історії України. У 3 т. / Бондаренко К. та ін. – К., 1995.
32. Донцов Д. Дух нашої давнини. – Клайпеда, 1991.
33. Донченко Олена, Романенко Юрій. Архетипи соціального життя і політика. К., 2001.

34. Дугин Александр. Геополитика постмодерна. С-Пт., 2007.
35. Енциклопедія українознавства. – Львів, 1993 – 1996. – Т. 1 – 6.
36. Енциклопедія українознавства: В 10 т./ Гол. ред. В. Кубійович. - Париж–Нью-Йорк, 1956-1989.
37. Енциклопедія українознавства: У 3 т. - К., 1995.
38. Етнічна історія давньої України. – К., 2000.
39. Забужко О. І. Філософія української ідеї та європейський контекст. Франківський період. – К., 1992.
40. Іваньо І. В. Філософія і стиль мислення Г. Сковороди. – К., 1983.
41. Історія релігії в Україні: Навч. Посібник / За ред. А. М. Колодного. – К., 1999.
42. Історія українського мистецтва: у 6 т. – К., 1966-1970.
43. Історія української культури/ за ред. І. Крип'якевича. - Нью-Йорк, 1990, К., 1998, 1999, 2001, 2002.
44. Історія християнської церкви на Україні. – К., 1992.
45. Каганець Ігор. Нація золотих комірців. Тернопіль, 2005.
46. Кагарлицкий Борис. Марксизм. М., 2006.
47. Кагарлицкий Борис. Периферийная империя. М., 2003.
48. Кагарлицкий Борис. Управляемая демократия. Екатеринбург, 2005.
49. Кеймен Генри. Испания: дорога к империи. М., 2007.
50. Кефели И.Ф. Философия геополитики. С-Пт., 2007.
51. Кисельов Євгеній. Трансцендентальна геополітика: крок у майбутнє (український контекст). Харків, 2007.
52. Кінан Едвард. Російські історичні міфи. К., 2001.
53. Кононенко П.П. Українознавство. – К., 1996.
54. Костомаров М. Історія України в життєписах визначніших її діячів. – К., 1991.
55. Кревельд Мартин ван. Трансформація війни. М., 2005.
56. Крисаченко В., Мостяєв О. Україна: природа і люди. – К., 2000.
57. Лал Дипак. Непреднамеренные последствия. М., 2007.
58. Лещенко Владимир. Ветвящееся время. М., 2003.
59. Лисяк – Рудницький І. Історичні есе: В 2-х т.; Пер. з англ. – К., 1994.
60. Лукас Едвард. Нова холодна війна. К., 2009.
61. Магочій П. Українське національне відродження. Нова аналітична структура // Український історичний журнал. – 1991. – № 3.
62. Маланюк Є. Нариси з історії нашої культури. – К., 1992.
63. Марченко М. І. Історія української культури. З найдавніших часів до середини XVIII сторіччя. – К., 1991.
64. Мойсеїв І. Храм української культури. Філософія семіосфери. – К., 1995.
65. Мотиль Олександр. Підсумки імперії. К., 2009.
66. Назаретян А.П. Антропология насиллия и культура самоорганизации. М., 2007.
67. Наконечний Євген. Украдене ім'я. Чому русини стали українцями. Львів, 2004.
68. Національні процеси в Україні: Док. і матер.: Довідн.: У 2 ч. – К., 1997.
69. Нічик В. М. Петро Могила в Україні. – К., 1997.
70. Новітні міфи та фальшивки про тпоходження українців. К., 2008.
71. Огієнко І. Українська культура: коротка історія культурного життя українського народу. – К., 1991.
72. Огородник І.В., Русин М.Ю. Українська філософія в іменах. – К., 1997.
73. Пензев Константин. Земли Чингисхана. М., 2007.
74. Переслегин Сергей. Самоучитель игры на мировой шахматной доске. М., С-Пт., 2005.
75. Перетц В. Н. Исследования и материалы по истории старинной украинской культуры XVI – XVIII ст. – Л., 1962.
76. Петров В. П. Походження українського народу. – К., 1992.

77. Петрунин Ю.Ю. Призрак Царьграда . Неразрешимые задачи в русской и европейской культурах. М., 2006.
78. Півторак Г. Українці: Звідки ми і наша мова. – К., 1993.
79. Подводный Авессалом. Общественное подсознание /Знаки на пути. Нижний Новгород, 2007.
80. Попович М. В. Мироззрение древних славян. – К., 1985.
81. Попович М.В. Нарис історії культури України. – К., 1998.
82. Прицак О. Походження Русі//Хроніка-2000. – 1993-1994.
83. Прицак О. Що таке історія України // Слово і час. – 1991. – №1. – С.53-60
84. Пятигорский Александр. Что такое политическая философия. М., 2007.
85. Радянська енциклопедія історії України. В 4 т. – К., 1969 – 1972.
86. Речкалов А. Кто ты Русь. Первые времена и первых князей вспоминая. К., 2007.
87. Речкалов А. Русь: путь к Украине. К., 2009.
88. Рыбаков Б. А. Язычество Древней Руси. – М., 1987.
89. Сковорода Григорій: дослідження, розвідки, матеріали. Зб. наук. статей. – К., 1992.
90. Сол Джон Ролстон. Ублюдки Вольтера. М., 2006.
91. Столяров Андрей. Освобождённый Эдем. М., С-Пт., 2007.
92. Терещенко Ю.І. Україна і європейський світ: Нариси історії від утворення Старокиївської держави до кінця XVI ст. / Навч. посібн. – К., 1996.
93. Титар О. В. Альтернативи розвитку українських національно-культурних ідентичностей на Слобожанщині / О. В. Титар // Вісник Харків. національного ун-ту імені В. Н. Каразіна. Серія «Теорія культури і філософія науки». – 2009. – №. 860 – С. 168–173.
94. Титар О. В. Глобалізація і українські культурні ідентичності: глобальний диктат візуального / О. В. Титар // Гуманітарний часопис : Збірник наукових праць. – Х. : ХАІ, 2012. – №3. – С. 64–70.
95. Титар О. В. Глобалізація та українські культурні ідентичності: поліцентризм, тотальність, холистичність / О. В. Титар // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Теорія культури і філософія науки». – Х., 2013. – № 1029 – II. – С. 252–257.
96. Титар О. В. Євроінтеграція та східноєвропейський дискурс ідентичностей у Східній Україні / О. В. Титар // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – Запоріжжя : ЗДІА. – 2006. – Вип. №25. – С.81–88.
97. Титар О. В. Концепт «глобалізація» у контексті національних і регіональних культур: Слобожанщина в глобалізованому світі / О. В. Титар // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. Вісник Дніпропетровського університету. Науковий журнал. – Вип. 8. – Дніпропетровськ, 2014. – С. 132–136.
98. Титар О. В. Культура Слобожанщини проблеми національно-культурної ідентичності: Монографія / О. В. Титар. – Харків : Райдер, 2006. – 240 с.
99. Титар О. В. Культурні ідентичності в глобалізованому світі (на прикладі слобожанських національно культурних ідентичностей) / О. В. Титар // Гуманітарний часопис. – Х., 2010. – № 1. – С. 114–119.
100. Титар О. В. Національна ідентичність в просторі культури Слобожанщини / О. В. Титар // Гілея : Науковий вісник. Збірник наукових праць. – К. : ВІР УАН, 2011. – Вип. 48 (№6). – С. 515–519.
101. Титар О. В. Національна ідентичність та національна освіта в просторі культури Слобожанщини / О. В. Титар // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Теорія культури і філософія науки». – Х., 2011. – №958-II. – Вип.44. – С.161–166.
102. Титар О. В. Національна ідентичність та національна освіта в просторі культури Слобожанщини / О. В. Титар // Проблеми конструкції та розвитку форм самоорганізації людських спільнот : Збірник матеріалів IV Міжнарод. наук.-практ.

- конференції (Київ, Лондон, 21-28 квітня 2011 року). – Odessa : InPress, 2011. – С.26–28.
103. Титар О. В. Національно-культурна ідентичність: методологічні питання вивчення регіональних ідентичностей (на прикладі Слобожанщини) / О. В. Титар // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: «Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки». – 2004. – №641. – С.174–180.
104. Титар О. В. Регіональні традиції Слобожанщини у глобалізованому світі / О. В. Титар // Традиційна культура в умовах глобалізації: проблема збереження і оновлення етнічно-культурної спадщини : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 25-26 вересня 2008 р. – Харків : Вид-во «АТОС», 2008. – С. 221–225.
105. Титар О. В. Сучасна національно-культурна ідентичність: регіональний аспект / О. В. Титар // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Теорія культури і філософія науки». – Х., 2005. – № 660. – С.40–44.
106. Титар О. В. Трансформація культурних ідентичностей в пострадянських суспільствах / О. В. Титар // Розмаїття культур: неокласика і контркультура : Зб. матеріалів міжнарод. семінару, м. Харків, 22-23 квітня 2009 р. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. – С. 6–12.
107. Титар О. В. Українські національні і культурні ідентичності у глобалізованому світі (на прикладі культури Слобожанщини) : Монографія / О. В. Титар. – Харків : ХНУ ім. В. Каразіна, 2015. – 349 с.
108. Титар О. В. Філософія у Харківському університеті та її роль у становленні української культури / О. В. Титар // Харківський університет і українська культура : монографія / передм. В. С. Бакірова ; за ред. Ю. М. Безхутрого. – Х. : ХНУ імені В. Каразіна, 2015. – С. 272–293.
109. Титарь Е. В. Харьковский авангард 1919 – 1920 г.г / Е. В. Титарь // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. «Койнонія». Серія «Теорія культури і філософія науки». – Київ : Дух і Літера, 2011. – №950. – С. 147–164.
110. Титарь Е. В. Личность и личностная идентичность в философии языка (на примере потембианской школы) / Е. В. Титарь // Yearbook of Eastern European Studies (Польща). – 2013. – №1. – С.199–214.
111. Тойнбі Арнольд Дж. Дослідження історії. Т 1-2. К., 1995.
112. Толочко П. П. Древняя Русь. – К., 1987.
113. Турчин П.В. Историческая динамика. М., 2007.
114. Українська душа. – К., 1992.
115. Українська культура ХХ ст. – К., 1995.
116. Українська культура: Історія і сучасність. – Львів, 1994.
117. Українське державотворення. Словник-довідник. – К., 1997.
118. Українське народознавство: Навч. посібн. – Львів, 1994.
119. Українські гуманісти епохи Відродження. У 2-х ч. – К.,1995. – Ч.1/Ін-т філософії НАН України, Відп. ред. Нічик В.
120. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. – К., 1991.
121. Уляновський В.І. Історія церкви та релігійної думки в Україні. В 3 кн. – К., 1994.
122. Ушкалов Л. В. Григорій Сковорода і антична культура. – Х., 1997.
123. Ушкалов Л.В. Світ українського бароко. Філологічні етюди. – Харків, 1994.
124. Феномен української культури. – К., 1996.
125. Філософський словник соціальних термінів/Андрущенко В. П., Андрущенко Т. В., Антонечко В. Г., Бакіров В. С., Балабанова Г. П. – К. – Х., 2005.

126. Фроянов И. Я. Киевская Русь: очерки отечественной историографии. – Л., 1990.
127. Фукуяма Френсис. Великий крах. Людська природа і відновлення соціального порядку. Львів, 2005.
128. Фукуяма Френсис. Последний человек и конец истории. С-Пт., 2000.
129. Хайд Льюис. Дар. Как творческий дух преобразует мир. М., 2007.
130. Хаусхофер Карл. О геополитике. М., 2001.
131. Хижняк З. І. Києво-Могилянська академія. – К., 1991.
132. Цехмістро І. З. Ukraine: from Geo- to Cultural Policy // Journal of Kharkov National University. – № 505. – Х., 2001.
133. Цехмістро І. З. Ідентифікація української культури як таласократичної // Пост методика / «Роль антропологічного фактора в освітніх технологіях». – № 7-8 (45-46). – 2002.
134. Цехмістро І. З. Національна самосвідомість і культурна політика держави // Духовний зв'язок поколінь на зламі тисячоріч / Матеріали «круглого столу». –Х., 2001.
135. Цехмістро І.З. Україна: шлях у майбутнє через повернення до себе // Сучасність. - 2000. - № 10. - С. 68-82.
136. Чижевський Д. Історія української літератури. Від початків до доби реалізму. – Тернопіль, 1994.
137. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. – К., 1992.
138. Шерех Ю. Пороги і запоріжжя. Література. Мистецтво. Ідеології. Зт./Редкол.: Шевчук В.(гол.) та інш. – Харків, 1998.
139. Шильман Михаил. Такты истории. Харьков, 1998.
140. Шляпентох Владимир. Современная Россия как феодальное общество. М., 2008.
141. Шпорлюк Р. Імперія та нації: з історичного досвіду України, Росії, Польщі і Білорусі. – К., 2000.
142. Штепа Вадим. RUтопия. Екатеринбург, 2004.
143. Шурхало Дмитро. Українська «якбиТОлогія». Нариси альтернативної історії. Львів, 2004.
144. Энджел Норман. Великое заблуждение. Очерк о мнимых выгодах военной мощи наций. Челябинск, 2010.
145. Яковенко Н. Нариси історії України від найдавніших часів до кінця XVIII ст. – К., 1998.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

Інформаційні ресурси

1. Міністерство освіти і науки України. Наука. Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/nauka/>
2. Перелік наукових фахових видань. Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/nauka/atestacziya-kadriv-vishhoi-kvalifikacziyi/perelik-vidan/>
3. Як публікуватися в міжнародних рецензованих виданнях. Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/nauka/atestacziya-kadriv-vishhoi-kvalifikacziyi/yak-publikuvatisya-v-mizhnarodnix-recenzovanix-vidanniyah.html>
4. Державний фонд фундаментальних досліджень. Режим доступу: <http://www.dffd.gov.ua/index.php?lang=ua>
5. Міжнародний фонд «Відродження». Режим доступу: <http://www.irf.ua/grants/contests/>
6. Європейський науковий фонд (European Science Foundation). Режим доступу: <http://www.esf.org/coordinating-research/calls-and-funding.html>

7. <https://www.scopus.com/>
  8. Домашня сторінка Scopus Info. Режим доступу: <https://www.elsevier.com/solutions/scopus>
  9. <http://platonanet.org.ua/>
- Методичне забезпечення

1. Титар О. В. Культура Слобожанщини проблеми національно-культурної ідентичності: Монографія / О. В. Титар. – Харків : Райдер, 2006. – 240 с.
2. Титар О. В. Українські національні і культурні ідентичності у глобалізованому світі (на прикладі культури Слобожанщини) : Монографія / О. В. Титар. – Харків : ХНУ ім. В. Каразіна, 2015. – 349 с.
3. Титар О. В. Євроінтеграція та східноєвропейський дискурс ідентичностей у Східній Україні / О. В. Титар // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – Запоріжжя : ЗДІА. – 2006. – Вип. №25. – С.81–88.
4. Титар О. В. Культурні ідентичності в глобалізованому світі (на прикладі слобожанських національно культурних ідентичностей) / О. В. Титар // Гуманітарний часопис. – Х., 2010. – № 1. – С. 114–119.
5. Титар О. В. Національна ідентичність в просторі культури Слобожанщини / О. В. Титар // Гілея : Науковий вісник. Збірник наукових праць. – К. : ВІР УАН, 2011. – Вип. 48 (№6). – С. 515–519.
6. Титар О. В. Національна ідентичність та національна освіта в просторі культури Слобожанщини / О. В. Титар // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Теорія культури і філософія науки». – Х., 2011. – №958-II. – Вип.44. – С.161–166.
7. Титар О. В. Глобалізація і українські культурні ідентичності: глобальний диктат візуального / О. В. Титар // Гуманітарний часопис : Збірник наукових праць. – Х. : ХАІ, 2012. – №3. – С. 64–70.
8. Титар О. В. Глобалізація та українські культурні ідентичності: поліцентризм, тотальність, холістичність / О. В. Титар // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Теорія культури і філософія науки». – Х., 2013. – № 1029 – II. – С. 252–257.
9. Титар О. В. Концепт «глобалізація» у контексті національних і регіональних культур: Слобожанщина в глобалізованому світі / О. В. Титар // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. Вісник Дніпропетровського університету. Науковий журнал. – Вип. 8. – Дніпропетровськ, 2014. – С. 132–136.
10. Титарь Е. В. Личность и личностная идентичность в философии языка (на примере потембианской школы) / Е. В. Титарь // Yearbook of Eastern European Studies (Польща). – 2013. – №1. – С.199–214.
11. Титар О. В. Трансформація культурних ідентичностей в пострадянських суспільствах / О. В. Титар // Розмаїття культур: неокласика і контркультура : 36 матеріалів міжнарод. семінару, м. Харків, 22-23 квітня 2009 р. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. – С. 6–12.
12. Титар О. В. Національна ідентичність та національна освіта в просторі культури Слобожанщини / О. В. Титар // Проблеми конструкції та розвитку форм самоорганізації людських спільнот : Збірник матеріалів IV Міжнарод. наук.-практ. конференції (Київ, Лондон, 21-28 квітня 2011 року). – Odessa : InPress, 2011. – С.26–28.

ПЛАН-КОНСПЕКТИ ЛЕКЦІЙ

Тема 1. Поняття глобалізація та глокалізація.

Що таке глобалізація і глокалізація – постановка проблеми – геополітика та її альтернативи. Історія і визначення геополітики (Монтеск'є, Віко, Данілевський, Шпенглер, Тойнбі). Вчення про кінець історії Ф. Фукуяма. Геополітична теорія і вчення про кордони К. Хаусхофера. Вчення про протистояння цивілізацій С. Гантінгтона. Геополітика, геоэкономика, геокulturологія. Україна в контексті сучасних світових трансформацій.

Тема 2. Основні категорії геополітики. Культура і цивілізація.

Основні категорії геополітики. Що таке цивілізація. Дихотомічна система класифікації цивілізацій С. Переслєгіна (час-простір, особистість-маса, раціональне-трансцендентне, духовне-матеріальне). Західна (Євроатлантична), Євразійська, Афразійська типи цивілізацій за С. Переслєгіним.

Культура і цивілізація. Україна і Росія з точки зору співвідношення культур. Україна в контексті сучасної геополітики.

Тема 3. Геополітична теорія Л. Гумільова – pro et contra.

Ключові поняття: етнос, суперетнос, етногенез, пасіонарність.

Пасіонарії та субпасіонарії та їх роль у історії. Стадії етногенезу: підйом, акме, надлом, інерція, обскурація. Система й антисистема в структурі цивілізації. Історичні та реліктові народи. Погляди російського шовініста О. Дугіна як продовження теорії Гумільова.

Теорія Гумільова з точки зору теорій колективного несвідомого психоаналізу та аналітичної психології. Події 2014-16 рр в контексті психоаналізу та теорії Гумільова.

Тема 4. Геополітика та інші гуманітарні науки.

Ендогемні та екзогемні фактори історично-соціального розвитку. Взаємозв'язок території, кордонів, ресурсів та геополітичного успіху – геополітична теорія Коллінза.

Категорія асабії та геоісторична теорія Ібн Халдуна. Пограниччя як інкубатор нових геополітичних утворень.

Модель Артзруні – Комлоса – вчення про інтенсивність соціальної взаємодії.

Геоісторичні моделі розвитку європейських держав (у порівнянні): Англія – Франція, Україна – Росія. Зростання населення й ефект подвоєння еліт як фактори гуманітарно-історичних катастроф. Історія України крізь призму історичної соціології, філософії історії тощо.

Тема 5. Закони геополітичної зв'язності.

Транспортна теорема. Російська й Римська імперії крізь призму теорії транспортних комунікацій.

Географічна зв'язність і теорема про «природні кордони». Таласократія і телурократія. Римленд і хартленд. Інші варіанти «кратії» (аєрократія, номадократія тощо). Теорема Мехена.

Зв'язність у віртуальному просторі. Семантична і соціокультурна зв'язність. Роль еліти у формуванні й розвитку віртуальної зв'язності. Питання геополітичної зв'язності України.

Тема 6. Концепція центру і периферії.

Концепції центру і периферії Ф. Броделя та Валерстайна. Капіталізм, імперіалізм та неоімперіалізм.

Міфи, пов'язані із центром і периферією: марксизм про зовнішній і внутрішній пролетаріат, теорія «світової змови еліт» Г. Джемала, теорії таємних організацій.

Росія як периферійна імперія. Антизахідні настрої і корумпована система влади. Міф антиамериканізму в контексті глобалізації. Чи може Україна стати центром? Перспективи.

Тема 7. Міф і віртуальна зв'язність.

Поняття міфу, міф як смислоутворюючий дискурс афективного характеру. Роль міфу у формуванні етнічної, цивілізаційної, соціальної (класової) чи іншої ідентичності. Міфи ідентичності у Східній Європі. Польські, українські, білоруські та російські міфи й проблема історичної реальності. Проблеми віртуальної зв'язності сучасної України.

Тема 8. Історія і колективне несвідоме.

Міф і колективне несвідоме. Концепція колективного несвідомого і вчення про архетипи К.Г. Юнга. Колективне несвідоме і теорія еґрегорів.

Геополітичні міфи фашистської Німеччини. Геополітичні міфи сучасної та історичної Росії. Українські геополітичні міфи.

Теорія психоісторії Л. Демоза. Стадії розвитку людства за психоісторією. Україна в контексті психоісторії.

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Під час практичного заняття аспіранти беруть участь в обговоренні запропонованих питань. Оцінюється (до 3 балів) як виступи с доповіддю так і активність у дискусії, вміння формулювати та відстоювати свою позицію, критично переосмислювати опрацьований матеріал. Практичні заняття передбачають як обговорення проблем, так і підготовку примірників, що відображають і удосконалюють практичні навички аспірантів щодо оформлення анотацій, списку літератури, наукових дослідних робіт і грантів

Семінар 1. Глобалізація та глокалізація на початку XXI-го століття. Україна в умовах глобалізації

1. Глобалізація та глокалізація на початку XXI-го століття.
2. Основні категорії геополітики.
3. Україна в умовах глобалізації.

Семінар 2. Основні категорії геополітики. Геополітична теорія Л. Гумільова

1. Культура і цивілізація.
2. Геополітична теорія Л. Гумільова.

Семінар 3. Культура і цивілізація. Українська культура в контексті історичної соціології

1. Геополітика й історична соціологія.
2. Україна в контексті історичної соціології.
3. Українська культура в контексті історичної соціології.

Семінар 4. Закони геополітичної зв'язності

1. Закони геополітичної зв'язності.
2. Концепція центру і периферії.

Семінар 5. Міф і віртуальна зв'язність

1. Міф і віртуальна зв'язність.
2. Віртуальна зв'язність сучасної України.

Семінар 6. Історія і колективне несвідоме

1. Історія і колективне несвідоме.
2. Психоісторія.
3. Україна в контексті психоісторії.

Семінар 7. Історія і колективне несвідоме

1. Україна в контексті цивілізаційних викликів.

Рекомендована література Основна література

1. Батай Жорж. Проклятая часть. М., 2006.
2. Бауман Зигмунт. Глобалізація. Наслідки для людини і суспільства. К., 2008.
3. Бжезінський Збігнєв. Вибір: світове панування чи світове лідерство. К., 2006.
4. Бжезінський Збігнєв. Україна у геостратегічному контексті. К., 2006.
5. Брайчевський М. Ю. Утвердження християнства на Русі. – К., 1988.
6. Буровский Андрей. Будет ли будущее? М., 2009.
7. Вахтин Н.Б., Головкин Е.В. Социолінгвістика и социология языка. С-Пт., 2004.
8. Гантінгтон Семюел П. Протисьювання цивілізацій та зміна світового порядку. Львів, 2006.
9. Голубчиков Ю.Н., Мнацаканян Р.А. Исламизация России. Тревожные сценарии будущего.
10. Горський В.С. Історія української філософії. Курс лекцій. - К., 1997.
11. Грабович Гр. Шевченко як міфотворець. – К., 1991.
12. Граціозі Андреа. Війна і революція в Європі, 1905-1956 рр. К., 2005.
13. Грицак Я. Нариси історії України. Формування модерної української нації ХІХ – ХХ ст. – К., 1996.
14. Дворнік Ф. Слов'яни в європейській історії та цивілізації. – К., 2000.
15. Донченко Олена, Романенко Юрій. Архетипи соціального життя і політика. К., 2001.
16. Енциклопедія українознавства: У 3 т. - К., 1995.
17. Забужко О. І. Філософія української ідеї та європейський контекст. Франківський період. – К., 1992.
18. Історія української культури/ за ред. І. Крип'якевича. - Нью-Йорк, 1990, К., 1998, 1999, 2001, 2002.
19. Каганець Ігор. Нація золотих комерців. Тернопіль, 2005.
20. Кагарлицкий Борис. Управляемая демократия. Екатеринбург, 2005.
21. Кеймен Генри. Испания: дорога к империи. М., 2007.
22. Кефели И.Ф. Философия геополитики. С-Пт., 2007.
23. Кисельов Євгеній. Трансцендентальна геополітика: крок у майбутнє (український контекст). Харків, 2007.
24. Кінан Едвард. Російські історичні міфи. К., 2001.
25. Кремень В., Табачник Д., Ткаченко В. Україна: альтернативи пошуку. Критика історичного досвіду. - К., 1996.
26. Крисаченко В., Мостяєв О. Україна: природа і люди. – К., 2000.
27. Латур Бруно. Нового времени не было. С-Пт., 2006.
28. Лещенко Владимир. Ветвящееся время. М., 2003.
29. Лисяк-Рудницький І. Історичні есе: В 2-х т.; Пер. з англ. – К., 1994.
30. Лукас Едвард. Нова холодна війна. К., 2009.
31. Марченко М. І. Історія української культури. З найдавніших часів до середини ХVІІІ сторіччя. – К., 1991.
32. Мотиль Олександр. Підсумки імперії. К., 2009.
33. Назаретян А.П. Антропология насилля и культура самоорганизации. М., 2007.

34. Наконечний Євген. Украдене ім'я. Чому русини стали українцями. Львів, 2004.
35. Новітні міфи та фальшивки про походження українців. К., 2008.
36. Огієнко І. Українська культура: коротка історія культурного життя українського народу. – К., 1991.
37. Огородник І.В., Русин М.Ю. Українська філософія в іменах. – К., 1997.
38. Переслегин Сергей. Самоучитель игры на мировой шахматной доске. М., С-Пт., 2005.
39. Петрунин Ю.Ю. Призрак Царьграда . Неразрешимые задачи в русской и европейской культурах. М., 2006.
40. Півторак Г. Українці: Звідки ми і наша мова. – К., 1993.
41. Подводный Авессалом. Общественное подсознание /Знаки на пути.Нижний Новгород, 2007.
42. Попович М. В. Мироззрение древних славян. – К., 1985.
43. Попович М.В. Нарис історії культури України. – К., 1998.
44. Пріцак О. Походження Русі//Хроніка-2000. – 1993-1994.
45. Пятигорский Александр. Что такое политическая философия. М., 2007.
46. Речкалов А. Кто ты Русь. Первые времена и первых князей вспомяная. К., 2007.
47. Рыбаков Б. А. Язычество Древней Руси. – М., 1987.
48. Столяров Андрей. Освобождённый Эдем. М., С-Пт., 2007.
49. Титар О. В. Глобалізація та українські культурні ідентичності: поліцентризм, тотальність, холістичність / О. В. Титар // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Теорія культури і філософія науки». – Х., 2013. – № 1029 – II. – С. 252–257.
50. Титар О. В. Концепт «глобалізація» у контексті національних і регіональних культур: Слобожанщина в глобалізованому світі / О. В. Титар // Філософія і політологія в контексті сучасної культури. Вісник Дніпропетровського університету. Науковий журнал. – Вип. 8. – Дніпропетровськ, 2014. – С. 132–136.
51. Титар О. В. Культура Слобожанщини проблеми національно-культурної ідентичності: Монографія / О. В. Титар. – Харків : Райдер, 2006. – 240 с.
52. Титар О. В. Культурні ідентичності в глобалізованому світі (на прикладі слобожанських національно культурних ідентичностей) / О. В. Титар // Гуманітарний часопис. – Х., 2010. – № 1. – С. 114–119.
53. Титар О. В. Національна ідентичність та національна освіта в просторі культури Слобожанщини / О. В. Титар // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Теорія культури і філософія науки». – Х., 2011. – №958-II. – Вип.44. – С.161–166.
54. Титар О. В. Національна ідентичність та національна освіта в просторі культури Слобожанщини / О. В. Титар // Проблеми конструкції та розвитку форм самоорганізації людських спільнот : Збірник матеріалів IV Міжнарод. наук.-практ. конференції (Київ, Лондон, 21-28 квітня 2011 року). – Odessa : InPress, 2011. – С.26–28.
55. Титар О. В. Регіональні традиції Слобожанщини у глобалізованому світі / О. В. Титар // Традиційна культура в умовах глобалізації: проблема збереження і оновлення етнічно-культурної спадщини : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 25-26 вересня 2008 р. – Харків : Вид-во «АТОС», 2008. – С. 221–225.
56. Титар О. В. Трансформація культурних ідентичностей в пострадянських суспільствах / О. В. Титар // Розмаїття культур: неокласика і контркультура : 36. матеріалів міжнарод. семінару, м. Харків, 22-23 квітня 2009 р. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. – С. 6–12.

57. Титар О. В. Українські національні і культурні ідентичності у глобалізованому світі (на прикладі культури Слобожанщини) : Монографія / О. В. Титар. – Харків : ХНУ ім. В. Каразіна, 2015. – 349 с.
58. Титарь Е. В. Личность и личностная идентичность в философии языка (на примере потембианской школы) / Е. В. Титарь // Yearbook of Eastern European Studies (Польша). – 2013. – №1. – С.199–214.
59. Тойнбі Арнольд Дж. Дослідження історії. Т 1-2. К., 1995.
60. Турчин П.В. Историческая динамика. М., 2007.
61. Українська душа. – К., 1992.
62. Українська культура ХХ ст. – К., 1995.
63. Українська радянська енциклопедія. В 12 т. – К., 1977 – 1985.
64. Українське державотворення. Словник-довідник. – К., 1997.
65. Уляновський В.І. Історія церкви та релігійної думки в Україні. В 3 кн. – К., 1994.
66. Ушкалов Л. В. Григорій Сковорода і антична культура. – Х., 1997.
67. Феномен української культури. – К., 1996.
68. Філософський словник соціальних термінів/Андрущенко В. П., Андрущенко Т. В., Антонечко В. Г., Бакіров В. С., Балабанова Г. П. – К. – Х., 2005.
69. Фукуяма Френсис. Великий крах. Людська природа і відновлення соціального порядку. Львів, 2005.
70. Фукуяма Френсис. Последний человек и конец истории. С-Пт., 2000.
71. Хаусхофер Карл. О геополитике. М., 2001.
72. Цехмістро І. З. Ukraine: from Geo- to Cultural Policy // Journal of Kharkov National University. – № 505. – Х., 2001.
73. Цехмістро І. З. Ідентифікація української культури як таласократичної // Пост методика / «Роль антропологічного фактора в освітніх технологіях». – № 7-8 (45-46). – 2002.
74. Цехмістро І.З. Україна: шлях у майбутнє через повернення до себе // Сучасність. - 2000. - № 10. - С. 68-82.
75. Шерех Ю. Пороги і запоріжжя. Література. Мистецтво. Ідеології. Зт./Редкол.: Шевчук В.(гол.) та інш. – Харків, 1998.
76. Шляпентох Владимир. Современная Россия как феодальное общество. М., 2008.
77. Шпорлюк Р. Імперія та нації: з історичного досвіду України, Росії, Польщі і Білорусі. – К., 2000.
78. Шурхало Дмитро. Українська «якбиТОлогія». Нариси альтернативної історії. Львів, 2004.
79. Энджел Норман. Великое заблуждение. Очерк о мнимых выгодах военной мощи наций. Челябинск, 2010.
80. Яковенко Н. Нариси історії України від найдавніших часів до кінця ХVІІІ ст. – К., 1998.

Інформаційні ресурси

1. Міністерство освіти і науки України. Наука. Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/nauka/>
2. Перелік наукових фахових видань. Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/nauka/atestacziya-kadriv-vishhoyi-kvalifikacziyi/perelik-vidan/>
3. Як публікуватися в міжнародних рецензованих виданнях. Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/nauka/atestacziya-kadriv-vishhoyi-kvalifikacziyi/yak-publikuvatisya-v-mizhnarodnix-recenzovanix-vidanniyah.html>
4. Державний фонд фундаментальних досліджень. Режим доступу: <http://www.dffd.gov.ua/index.php?lang=ua>
5. Міжнародний фонд «Відродження». Режим доступу: <http://www.irf.ua/grants/contests/>

6. Європейський науковий фонд (European Science Foundation). Режим доступу: <http://www.esf.org/coordinating-research/calls-and-funding.html>
7. <https://www.scopus.com/>
8. Домашня сторінка Scopus Info. Режим доступу: <https://www.elsevier.com/solutions/scopus>
9. <http://platonanet.org.ua/>

МАТЕРІАЛИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

- 1.1. Рекомендується підготувати примірники оформлення анотацій, списку літератури, розробити структуру тез.
- 1.2. Підготувати індивідуальне завдання (реферативна робота).

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ЩОДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

ЗАВДАННЯ І ВПРАВИ

Проаналізуйте наведені літературні твори на предмет репрезентованих ними філософських цивілізаційно-культурних і геополітичних аспектів:

1. Андрухович Юрій. Московіада.
2. Андрухович Юрій. Дванадцять обручів.
3. Винничук Юрій. Мальва Ланда.
3. Даниленко Володимир. Газелі бідного Ремзі. Львів, 2008.
4. Забужко Оксана. Музей покинутих секретів. К., 2010.
5. Загребельний Павло. Тисячолітній Миколай.
6. Загребельний Павло. Безслідний Лукас.
7. Загребельний Павло. Юлія або запрошення до самогубства.
8. Загребельний Павло. Диво. Та інші.
9. Зданевич Ілья (Ільязд). Філософія /Філософія футуриста. Романи и заумне драмы. М., 2008.
10. Єшкілев Володимир. Імператор повені.
11. Єшкілев Володимир, Гуцуляк Олег. Адепт.
12. Єшкілев Володимир. Втеча майстра Пінзеля.
13. Ільченко Олександр. Козацькому роду нема переводу або Мамай і чужа молодиця.
14. Ірванець Олександр. Рівне-Ровно. Стіна.
15. Кожелянко Василь. Дефіляда в Москві.
16. Кожелянко Василь. Людинець.
17. Кожелянко Василь. Конотоп.
18. Кожелянко Василь. Котигорошко.
19. Кожелянко Василь. ЛжеNostradamus.
20. Кожелянко Василь. Тероріум.
21. Кожелянко Василь. Срібний павук.
22. Кожелянко Василь. Мальтійський сокіл.
23. Кожелянко Василь. Логіка речей.
24. Кожелянко Василь. Будні попелястих. Та інші.
25. Сенкевич Генрик. Вогнем і мечем.
26. Сенкевич Генрик. Хрестоносці. Та інші.
27. Хвильовий Микола. Вальдшнепи.
28. Акунин Борис. Турецкий гамбит.
29. Акунин Борис. Алмазная колесница.
30. Акунин Борис. Алтын-Толобас.

31. Акунин Борис. Внеклассное чтение.
32. Акунин Борис. Квест. И др.
33. Амїреджибі Чабуа. Дата Туташхїа. (Берега).
34. Умберто Эко. Баудолино.
35. Умберто Эко. Остров накануне.
36. Умберто Эко. Маятник Фуко. Та інш.
37. Коурї Раймонд. Останній тамплїер.
38. Луке Франсиско Эррера. Луна доктора Фауста.
39. Мосс Кейт. Лабїрнт.
40. Павич Мілорад. Хозарський словник. Та інш.
41. Петрович Горан. Осада церкви святого Спаса.
42. Поссе Абель. Райские псы.
43. Поссе Абель. Путешествие в Ассгарту.
44. Хольм ван Зайчик. Дело о полку Игореве.
45. Хольм ван Зайчик. Дело незалежных дервишей. И др.
46. Пелевин Виктор. П – generation.
47. Пелевин Виктор. EmpireV. И др.
48. Пикуль Валентин. Честь имею.
49. Пикуль Валентин. Нечистая сила.
50. Пикуль Валентин. Фаворит.
51. Пикуль Валентин. Битва железных канцлеров. И др.
52. Сорокин Владимир. День опричника.
53. Сорокин Владимир. Сахарный кремль.
54. Фейхтвангер Лион. Испанская баллада. И др.
55. Фїлософ Андрїй. Нація білих комїрцїв.
56. Юнгер Эрнст. Гелиополь. С-Пт., 2000.

Індивідуальне завдання

Написання реферативної роботи з дослідницькими елементами.

1. Геополітична теорія К. Хаусхофера.
2. Геополітична теорія Л. Гумільова в сучасній .
3. Геополітичні уявлення в культурі XVIIIст.
4. Геополітичні уявлення в культурі XIX ст..
5. Геополітичні уявлення в культурі середньовіччя.
6. Геополітичні уявлення в античній культурі.
7. Геополітичні уявлення в китайській культурі.
8. Геополітичні уявлення в японській культурі.
9. Культура і закони геополітичної зв'язності.
10. Географічна обумовленість матеріальної культури.
11. Геополітичні міфи в сучасній Україні.
12. Російські історичні та геополітичні міфи.
13. Геополітичний міф і колективне несвідоме.
14. Роль міфу в етногенезі сучасних українців.
15. Роль міфу в етногенезі сучасних росіян (білорусів, поляків, євреїв, французів тощо).
16. Геополітичні міфи фашистської Німеччини.
17. Геополітичні міфи сучасної Росії.
18. Міф про змову еліт у сучасній культурі.

ПРИКЛАД ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО ЗАВДАННЯ

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Спеціальність _____ Семестр _____
Навчальний предмет Філософія глобалізації (український контекст)

ЗАЛІКОВОГО ЗАВДАННЯ № 5.

1. Глобалізація та глокалізація.
2. Міфи ідентичності у Східній Європі.

Протокол № _____ від “____” _____ 2016 р.
Зав. кафедрою ІП.Білецький Екзаменатор О.В.Титар
(підпис) (прізвище, ініціали) (підпис) (прізвище, ініціали)

Критерії оцінювання:

Участь аспірантів у практичних заняттях передбачає обговорення запропонованих питань. Оцінюється (до 3 балів) як виступи з доповіддю так і активність у дискусії, вміння формулювати та відстоювати свою позицію, критично переосмислювати опрацьований матеріал. Критерії отримання оцінки наступні:

- здатність переконливо обґрунтовувати свою позицію, висувачи наукові аргументи;
- оволодіння необхідним науковим апаратом, щодо оформлення наукових робіт (нотатки, бібліографія тощо);
- здатність усно та письмово презентувати мету, хід та результати дослідження;
- здатність виокремлювати і синтезувати найголовніше;
- здатність оформлювати підготовлений матеріал згідно академічним вимогам;
- навички лаконічного, чіткого, логічного та грамотного викладу матеріалу;
- уміння вести полеміку з теоретичних і практичних питань,
- уміння проілюструвати теоретичні положення відповідними прикладами.

Індивідуальні завдання оцінюються за наступною системою балів:

18-20 балів	аспірант продемонстрував глибоке знання змісту завдання; робота відповідає всім вимогам і критеріям, щодо написання наукових робіт, містить всі необхідні формальні та змістовні складові; робота побудована чітко, логічно та послідовно; аспірант продемонстрував творчий підхід щодо розробки завдання; робота демонструє високий рівень засвоєння навчального матеріалу
14-17 балів	аспірант продемонстрував знання змісту завдання; робота в цілому відповідає вимогам і критеріям, щодо написання наукових робіт, містить необхідні формальні та змістовні складові; робота побудована лаконічно та послідовно, проте допущені певні похибки у логіці викладу матеріалу; робота містить знання про різні підходи та можливі варіанти розробки наукових проектів
10-13 балів	аспірант продемонстрував певне знання змісту завдання, виклавши знання вимог і критеріїв щодо написання наукових робіт, робота в цілому містить формальні й змістовні складові; робота є недостатньо послідовною та логічною; робота частково містить знання про різні підходи та деякі варіанти розробки наукових проектів
6-9 балів	аспірант продемонстрував уявлення щодо змісту завдання, фрагментарно виклавши знання вимог і критеріїв щодо написання

	наукових робіт, робота містить деякі формальні та змістовні складові; робота не зовсім послідовна, іноді нелогічна
1-5 балів	робота містить деякі знання щодо вимог і критеріїв написання наукових робіт, формальних та змістовних складових; робота не послідовна, не логічна
0 балів	робота не відповідає академічним вимогам

Екзаменаційне завдання складається з двох питань, кожне оцінюється за наступною системою балів:

18-20 балів	аспірант продемонстрував глибоке знання змісту питання; глибоко і всебічно висвітлені знання основних положень щодо оформлення і структурування наукових робіт; відповідь повністю репрезентує певну проблему; відповідь побудована чітко, логічно та послідовно, ілюструється прикладами; відповідь містить співставлення різних наукових підходів; відповідь демонструє високий рівень засвоєння навчального матеріалу
14-17 балів	аспірант продемонстрував знання змісту питання; відповідь в цілому репрезентує знання основних положень щодо оформлення і структурування наукових робіт; відповідь побудована лаконічно та послідовно, проте допущені певні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу; відповідь містить знання про різні підходи та можливі варіанти вирішення завдання
10-13 балів	аспірант продемонстрував певне знання змісту питання, виклавши знання основних положень щодо оформлення і структурування наукових робіт; висвітлені знання є фрагментарними; відповідь є недостатньо послідовною, та логічною
6-9 балів	аспірант продемонстрував уявлення з залікового питання, частково виклавши знання основних положень щодо оформлення і структурування наукових робіт; відповідь є фрагментарною, не зовсім відповідає змісту питання
1-5 балів	відповідь часткова; містить деякі знання основних положень щодо оформлення і структурування наукових робіт; відповідь не послідовна, не логічна, не зовсім відповідає змісту питання.
0 балів	відповідь відсутня, або не відповідає змісту питання

КОМПЛЕКТ КОНТРОЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

1. Глобалізація та глокалізація.
2. Історія проблеми і визначення геополітики.
3. Вчення про кінець історії Ф. Фукуяма.
4. Геополітична теорія і вчення про кордони К. Хаусхофера.
5. Вчення про протистояння цивілізацій С. Гангінгтона.
6. Геополітика, геоэкономика, геокulturологія.
7. Дихотомічна система класифікації цивілізацій С. Переслєгіна
8. Геополітична теорія Л. Гумільова.
9. Взаємозв'язок території, кордонів, ресурсів та геополітичного успіху .
10. Геополітична теорія Коллінза.

11. Категорія асабії та геоісторична теорія Ібн Халдуна.
12. Модель Артзруні – Комлоса – вчення про інтенсивність соціальної взаємодії.
13. Геоісторичні моделі розвитку європейських держав (у порівнянні): Англія – Франція, Україна – Росія.
14. Зростання населення й ефект подвоєння еліт як фактори гуманітарно-історичних катастроф.
15. Закони геополітичної зв'язності.
16. Транспортна теорема.
17. Географічна зв'язність і теорема про «природні кордони».
18. Таласократія і теллуократія.
19. Римленд і хартленд. Теорема Мехена.
20. Російська й Римська імперії крізь призму теорії транспортних комунікацій.
21. Зв'язність у віртуальному просторі. Семантична і соціокультурна зв'язність.
22. Концепції центру і периферії Ф. Броделя та Валерстайна.
23. Міфи, пов'язані із центром і периферією: марксизм про зовнішній і внутрішній пролетаріат, теорія «світової змови еліт» Г. Джемаля, теорії таємних організацій.
24. Росія як периферійна імперія.
25. Роль міфу у формуванні етнічної, цивілізаційної, соціальної (класової) чи іншої ідентичності.
26. Міфи ідентичності у Східній Європі.
27. Польські, українські, білоруські та російські міфи й проблема історичної реальності.
28. Концепція колективного несвідомого і вчення про архетипи К.Г. Юнга.
29. Колективне несвідоме і теорія егрегорів.
30. Геополітичні міфи фашистської Німеччини.
31. Теорія психоісторії Л. Демоза.
32. Стадії розвитку людства за психоісторією.